

Lunds stadspark

– Finns förutsättningar för GSA-certifiering?

Lund city park

– Prerequisites for a GSA certification?

Henrik Lindhé

Lunds stadspark – finns förutsättningar för GSA-certifiering?

Lund city park – Prerequisites for GSA certification?

Henrik Lindhé

Handledare: Tim Delshammar, Inst. för landskapsarkitektur, planering och förvaltning, SLU Alnarp

Examinator: Anders Kristoffersson, Inst. för landskapsarkitektur, planering och förvaltning, SLU Alnarp

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E

Kurstitel: Kandidatexamensarbete i landskapsplanering

Kurskod: EX 0650

Program/utbildning: Landskapsarkitektprogrammet

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2013

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Serienamn: Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU

Nyckelord: GSA, Green Space Awards, stadsparken, Lund

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Sammandrag

Målet med min uppsats var att undersöka Lunds stadspark och bedöma dess kvaliteter. För att kunna göra det på ett objektiva sätt ville jag utgå från ett standardiserat bedömningsmaterial som även kan användas på andra parker och platser. Jag fann bedömningsförfarandet för Green Space Awards (GSA) vara tillämpligt. GSA som organisation var också intressant, då det är ett relativt nytt nätverk som verkar för att uppmärksamma goda parkmiljöer med hög kvalitet. Därför blev min frågeställning:

Har Lunds stadspark de förutsättningar som krävs för att bli GSA-certifierad?

Med följdfrågan;

Vilka åtgärder och förbättringar skulle behövas för att nå dithän?

Med min uppsats har jag inte för avsikt att ge ett komplett svar på frågan om stadsparken har möjlighet att bli GSA-certifierad. Istället vill jag gå in på djupet i ett urval av de bedömningskriterier som GSA har vid bedömning av parker och presentera GSA. För att besvara mina frågor har jag använt mig av litteraturstudier, intervjuer samt egna besök i parken. Litteraturstudierna har innefattat nyhets- och debattartiklar, hemsidor, uppslagsverk och böcker. Jag har även intervjuat parkintendent Lars Brobeck som hade mycket att berätta om stadsparken och arbetet däromkring. Vidare har jag själv arbetat i parken som säsongsarbetare och är därför insatt och uppdaterad om den och företeelser däri.

Resultatet av min undersökning om huruvida parken är kvalificerad för GSA-certifiering var inte fullständig då jag inte utgick från hela testet utan en mer överskådlig version. Undersökningens resultat beskriver parkens starka och svaga sidor, samt ger en bild av hur en förenklad version av GSA bedömningskriterier kan användas vid bedömning av utemiljöer. Dessutom belyser uppsatsen den urbana parkens inverkan på staden, samt ger en historik över stadsparkens utveckling. I den efterföljande diskussionen har jag, med bakgrund av mina slutsatser i undersökningen, diskuterat hur GSA fungerar som objektiv modell för kvalitetsbedömning, vad Lunds stadspark har för kvaliteter samt vad som behövs förändras för att parken ska bli GSA-certifierad.

Vad jag har kommit fram till är att Stadsparken inte når upp till GSAs krav, trots stora kvaliteter vad gäller framför allt historia, biodiversitet och att fungera som aktivitetspark.

Det finns flera punkter där kvaliteten måste förbättras för att parken ska kunna anses GSA-värdig. Dessa punkter är bland annat kommunikation och information, struktur, bättre anknytning till omgivningen samt att kunna erbjuda aktiviteter under en större del av året.

Min undersökning pekar också på att GSA kan behöva viss modifikation i sina bedömningskriterier för att kunna fungera som relevant kvalitetsmått.

Abstract

The main objective with my essay was to examine the city park of Lund and its qualities. To be able to examine the park in a non-biased manner I wanted to use standardized criteria, which I found in the assessment used within the Green Space Awards. Since this is a relatively new organization, judging and encouraging qualitative parks, I found it specifically interesting to use their criteria in my work. Bearing this in mind the questions set out to answer therefore became, firstly:

Does the Lund city park have the features needed to become GSA-certified?

And secondly;

Which improvements and arrangements must be taken?

The main objective with my essay is not to give a complete answer to the question whether the Lund city park has what it takes or not to become certified. Instead I have chosen ten questions out of the original forty, circa, to be able to present a broad examination of the park.

To answer my questions I have used books, papers and articles about this specific park and urban parks in general. I have also made an extensive interview and paid the park many visits. My background as a maintenance worker during many summers in this very park has been of great importance for this essay as well.

The results of my review of the park's features and qualities regarding the GSA-certificate didn't give any reliable answers, since this wasn't my main objective. The results of my essay are instead meant to present the park's features and qualities in a balanced and extensive way. Furthermore my intentions were to create a picture of how a simplified version of the GSA-protocol may be used when assessing parks. My essay also illuminates the role of the urban park in the city, and tells the history of the Lund city park.

The essay ends with a short discussion on whether the park reaches the levels required to become GSA-certified and how the GSA-protocol actually works as a model for quality assessment.

A brief conclusion of my review tells that the GSA may be in need of some modifications to be able to be used as a relevant tool for quality assessment. The same applies for the Lund city park, which has great advantages but also plenty of disadvantages, and is seemingly far from being GSA-certified in the short term.

The greatest advantages are the park's history, its biodiversity and its role as an activity park. To reach the goals set out for GSA improvements must be undertaken especially in the areas of communication and information and structure and accessibility.

Förord

Uppsatsen har tillkommit som en del av utbildningen på landskapsarkitektprogrammet på Alnarp under våren 2013. Arbetet har dock på sätt och viss pågått betydligt längre än så, då stadsparken har legat mig varmt om hjärtat sedan barnsben. Mitt tycke för stadsparken, liksom mitt kunnande om den och i synnerhet det dagliga arbetet däri, har sedan intensifierats genom åren – detta till följd av att jag har arbetat i parken varje sommar sedan 2004. Att uppsatsen kom att utforma sig mot att undersöka parken genom GSA:s bedömningskriterier har att göra med att jag under min utbildning vid Alnarp har känt att platser ofta bedöms utifrån subjektiva mått som sedan får anta objektivitetens skepnad på ett inte alltid helt legitimt sätt. Det har därför känts konstruktivt och intressant att bedöma en plats utifrån mer standardiserade ramar.

Tim Delshammar, som har varit min handledare under kursens gång, har gett mig flera intressant perspektiv och uppslag som har varit till gagn för utvecklingen av min frågeställning och det fortsatta utförandet därefter. Tillsammans med min medstudent Kajsa Ignell, som har kommit med många givande synpunkter, förtjänar han ett hjärtligt tack.

Slutligen vill jag tacka Lars Brobeck som frikostigt har ställt upp på en längre intervju och dessutom gett mig ett givande grundmaterial som har kommit till god användning. Samma tack ska han dela med arbetslaget i stadsparken som under de gångna åren har delat med sig av sina rika kunskaper och dessutom gör ett utomordentligt jobb med att hålla stadsparken inbjudande och attraktiv år efter år.

Alnarp, 2013-05-13

Henrik Lindhé

Innehållsförteckning

Sammandrag	5
Abstract	6
Förord	7
Innehållsförteckning	8
Inledning	10
Mål och syfte	10
Material och metod.....	11
<i>Material om stadsparken</i>	11
<i>Material om GSA</i>	12
Avgränsningar.....	12
<i>Protokollet</i>	12
<i>Antal parker</i>	12
Introduktion till stadsparken i Lund - utveckling, utformning och brukande igår och idag	13
Igår	13
Idag	14
Introduktion till Green Space Awards	16
Kvalitetskriterier	16
<i>Struktur och generella aspekter</i>	16
<i>Funktionalitet och upplevelser</i>	16
<i>Förvaltning och organisation</i>	17
Östra Anlag - den första GSA-certifierade parken	17
Stadsparkens kvaliteter utifrån GSA:s protokoll	18
Struktur och generella aspekter.....	18
<i>Storlek, karaktär och placering</i>	18
<i>Tillgänglighet</i>	19
Funktionalitet och upplevelser.....	20
<i>Rekreation och sociala aspekter</i>	20
<i>Kultur och historia</i>	21
<i>Natur och biodiversitet</i>	22
<i>Landskap mm</i>	23
<i>Miljö och klimat</i>	24
Förvaltning och organisation.....	25
<i>Styrning</i>	25
<i>Drift</i>	26
<i>Kommunikation och information</i>	26
Avslutning	27
Betygsammanställning	27
Diskussion	27
Ger protokollet en tillräckligt bra bild av parken?	29
Min undersökning	29

Källförteckning	31
Otryckta källor.....	31
Bildkällor	31
Elektroniska källor	31
Tryckta källor.....	32
Litteraturförteckning.....	32

Inledning

Avgränsad av järnvägen i väster, Gyllenkroks allé i öster, fågelvoljärerna i norr och Kulturmejeriet i söder finns en livfull och samtidigt lugn plats som lika mycket som någon annan bidrar till att ge Lund dess själ och identitet. Belägen alldeles invid stadskärnan, men på bekvämt avstånd från trafik och shoppingstråk finns en plats som i drygt ett sekel har attraherat stadens invånare och skänkt dem glädje och frid.

Lunds stadspark är en plats som ligger nära många lundabors hjärtan. I över hundra år har barn och vuxna gått dit för rekreation och förströelse. Jag har själv haft parken som arbetsplats till och från under åtta somrar, vilket har gett mig en god insikt i dess natur och brukande.

Under studiernas gång på landskapsarkitektprogrammet har vi besökt många parker både i Sverige och i utlandet. Vid flera av dessa besök har en känsla och en tanke uppkommit. Tanken är att stadsparken ter sig liten och simpel i jämförelse med Kungsparken i Malmö, de urbana parkerna i Köpenhamn och de stora och episka parkerna i Tyskland. Känslan är att jag längtar tillbaka till stadsparken – till dammen, vallen, det kända och trivsamma. Det har fått mig att ställa mig själv en fråga: Hur bra är egentligen stadsparken ur ett mer objektivt perspektiv?

Det finns en kvalitetsmärkning som heter Green Space Awards (GSA), där parker som har exceptionella värden och fördelaktiga utformningar premieras. Hittills har bara Frognerparken i Oslo och Östre Anlaeg i Ålborg fått utmärkelsen. Genom att ha bedömt Lunds stadspark med några av de riktvärden och bedömningspunkter som GSA använder sig av har jag fått en bild av huruvida stadsparken skulle kunna bli GSA-certifierad. I annat fall ger min undersökning viss klarhet i hur långt ifrån parken är att bli det – och vad man skulle behöva åtgärda och förbättra för att nå upp till en sådan önskvärd nivå. Min frågeställning lyder därför som följer:

Har Lunds stadspark de förutsättningar som krävs för att bli GSA-certifierad?

Om inte;

Vilka åtgärder och förbättringar skulle behövas för att nå dithän?

Mål och syfte

Frågeställningen är tämligen specifik. Därför bör såväl stadsparken som Green Space Awards beskrivas någorlunda utförligt för att därigenom få de teoretiska ramarna som krävs för förståelse. Min förhoppning är vidare att ge en någorlunda heltäckande bild av stadsparkens förutsättningar att bli certifierad utifrån de punkter som finns i GSA:s protokoll. Utifrån det resultat som fås fram kommer jag därefter undersöka vad som stadsparken behöver göra för att nå till den nivå som krävs.

Detta kan vara intressant ur flera perspektiv. Bland annat kommer stadsparken sättas i ett kvalitetsperspektiv där den jämförs med två parker som bevisligen håller hög klass (Frognerparken och Östre Anlaeg). Vidare är protokollet av sådan natur att det berättar mycket om vilka värden och hur mångfacetterad den undersökta parken är, på ett mer direkt och konkret sätt än vad som är fallet vanligtvis. Dessutom kan denna uppsats ses som ett slags introduktion av GSA, där dess kriterier appliceras på en specifik park.

Material och metod

Som kandidatuppsats betraktat kommer mitt arbete att ta en något okonventionell form. Inledningsvis kommer jag att behandla den grundläggande teorin och ge en introduktion till stadsparken och GSA. Därefter är min tanke att strikt utifrån protokollet bedöma stadsparkens kvaliteter i efter protokollet indelade episoder. Dessa bedömningar är tänkta att grunda sig i litteraturstudier, intervjuer och parkbesök.

Litteraturstudierna utgår ifrån den litteratur som går att finna om stadsparken, samt texter som är inriktade mot varje område som behandlas i de olika underrubrikerna, vilket bland annat är *biologisk mångfald i parken* och *tillgänglighet*. En intervju med Lunds parkintendent Lars Brobeck har hållits. Ett flertal parkbesök har också utförts successivt med arbetets gång. Genom detta tillvägagångssätt har jag fått en bra balans mellan objektivitet och subjektivitet, som ofta följer av kvalitativa undersökningar.

Material om stadsparken

Vad stadsparken är och hur den beskrivs är något som avhandlas utförligt nedan där jag presenterar dess historik. Jag sätter också in stadsparken i ett historiskt och geografiskt sammanhang, samt undersöker hur parken uppfattas och används idag. Detta gör jag främst genom litteraturstudier där boken *Europas Trädgårdar* av Anna-Maria Blennow (2009) samt material från Lundasamlingen på Lunds stadsbibliotek särskilt framtaget för mitt arbete har studerats ingående. Bland annat har jag från Lundasamlingen läst varenda tillgänglig artikel om stadsparken och även gjort en liten sammanställning av vad dessa artiklar handlar om och hur debatten har förändrats över tiden.

Förutom de omfattande litteraturstudierna, där även litteratur från kommunen som t ex boken *Yrvaken Törnrosa* (Alesmark mfl, 2011) bör nämnas, har min bakgrund som lundensare och parkarbetare här varit till stor nytta.

Bilden av stadsparkens natur är också något som successivt byggs på under arbetets gång i takt med att jag applicerar annan litteratur på parkens beståndsdelar utifrån ramarna som ges av GSA.

Material om GSA

GSA, som beskrivs senare i arbetet, har jag fått information om framför allt via deras förträffliga hemsida. Det protokoll, och medföljande utvärdering av protokollet, som jag hänvisar till då och då i arbetet har jag fått av Hanna Fors från LTJ-fakulteten på Alnarp som även jobbar inom GSA. I detta protokoll har några av kommunens tjänstemän på tekniska förvaltningen gjort egna bedömningar utifrån de kriterier som ges. Samtidigt som jag har varit noga med att inte bli alltför influerad av deras egna bedömningar har de i några fall fungerat som vägledning för mig.

Avgränsningar

Protokollet

Arbetet är i sig tämligen avgränsat redan från början i och med den specifika frågeställningen. Jag har dock valt att minska antalet bedömningskriterier från de ca 40 i protokollets grundutförande till endast 10 stycken. Den begränsade omfattningen har möjliggjort en något mer djuplodande undersökning där framställningen också är mer lättillgänglig än vad som hade varit fallet om jag utgått från samtliga kriterier. I mitt val av kriterier har jag utgått från de som jag anser vara mest relevanta samt som ger den bredaste bilden av parken.

De bedömningar som görs i det officiella GSA-protokollet utgör underlag för ett vägt genomsnitt. Uträkningen av ett sådant är beroende bland annat av hur kommunen rankar vissa punkter i fråga om dess vikt. Ett sådant förfarande är något för intrikat för min framställning och torde dessutom kunna bli missvisande i och med att jag inte utgår från samtliga bedömningskriterier. Därför är mitt genomsnitt rakt och inte vägt.

Antal parker

Initialt hade jag för avsikt att undersöka ett antal parker, företrädesvis stadsparker i olika städer, för att undersöka vilken som var bäst utifrån GSA:s kriterier. Ett sådant tillvägagångssätt hade måhända tillfört undersökningen en kittlande tävlingsdimension och gjort betygsättningen mer talande. Samtidigt hade det lett till ett alltför omfattande arbete. Istället kom arbetet alltså att handla om enbart stadsparken i Lund, vilket å andra sidan ger en betydligt mer utförlig och generös bild än vad som annars hade varit fallet.

Introduktion till stadsparken i Lund – utveckling, utformning och brukande igår och idag

Igår

Den europeiska stadsparkens historia tar sin början i det unga 1800-talet. De smått kaotiska och gyttiga europeiska storstäderna växer och på avstånd hörs industrialismens kuggjul mullra. I framför allt London och Paris är utvecklingen strid och väldokumenterad. I samma tidevarv utvecklas i Tyskland parker för allmänheten som kom att kallas "Volksgarten". Här skulle olika samhällsklasser kunna beblanda sig med varandra i deras jakt på rekreation.¹ Dessa idéer kom att sprida sig till England och så småningom Frankrike. En av de första stadsparkerna i England kom att bli Birkenhead Park i Liverpool 1843. Denna anlades mitt i staden, på sankmark som inte kunde bebyggas. Det som ansågs mest banbrytande med denna park var att den knöt ihop den redan väletablerade företeelsen med landskapsparker med stadbebyggelsen och integrerades med stadens transportsystem.² Ett annat tydligt samband mellan de tidiga stadsparkerna är att de ofta anlades i direkt närhet till gamla befästningar. Detta gäller bland annat i Wien, där en stadspark anlades 1858³.

Här går det att finna tydliga samband med den park som kom att anläggas i Lund drygt 60 år efter Birkenhead Park. I boken *Lunds stadspark* av Anna-Maria Andersson och Inga-Lill Cras berättar författarna att stadsparken kom att anläggas på tämligen svårbyggd grund i, vad som då betraktades som, utkanten av Lund. Det som idag är fågeldammen var vid denna tid ett kärr grävdes ur, och stora delar av dagens park var i princip bara oländig betesmark.⁴ Platsen där parken kom att anläggas stod också i direkt fysisk närhet till den gamla befästningsvallen som hade uppförts redan 1361- och härifrån kunde man på den tiden se ända till Malmö⁵!

I vad John Miller och Marjanna Berg beskriver som "rumslig syntaxanalys" i deras artikel *Stadsparkens gestaltning och bruk* berättar de hur de viktigaste linjerna i stadsparken bildar ett "kontinuerligt stråk som kopplar parken till den närmaste omgivningen" vidare berättar de att parken därför kan betraktas som en genväg, som en del av färdvägen till en annan del av staden⁶. Det finns således samband mellan de första tongivande stadsparkerna och Lunds stadspark.

I Paris följdes radikala samhällsomvandlingar av att parker för allmänheten kom att anläggas. Dessa betraktades som "lungor" i staden och skulle vara tillgängliga för alla samhällsklasser,

¹ Blennow, 2009, s 253

² Blennow 2009, s 254

³ Blennow 2009, s 260

⁴ Andersson och Cras, 1990, s 3

⁵ Andersson och Cras, 1990, s 3

⁶ Tidskriften Byggforskning, 1988, s 28

precis som utvecklingen gjorde gällande i Tyskland och England. De kom att möbleras med ovanliga träd och buskar och blommor av olika slag.⁷ Dessa idéer nådde så småningom Norden, och i Köpenhamn och Malmö anlades parker för stadens medborgare⁸. Emellertid kom dessa parker, liksom i många fall i förgångarna i Europa, att främst befolkas av medelklass och borgare.⁹ Denna problematik hade funnits sedan tidigare i Lund, där området innanför den tidigare nämnda skyddsvallen hade använts som park av borgarna så tidigt som 1660. Först år 1821 fick medborgarna, och inte bara akademiker och borgare, tillgång till parken och vallen – och när stadsparken väl anlades och stod färdig 1911 var den tillgänglig för alla.¹⁰

Ur ett stilmässigt perspektiv är Lunds stadspark något svårbedömd, liksom Sveriges stadsparkar i allmänhet ofta sägs vara. Lunds stadspark sägs vara en blandning av stilideal, där den tyska stilen – som är ett slags fortsättning på den engelska stilen – sägs dominera.¹¹ I folkmun är frågan mer öppen, och genom åren har undertecknad fått höra att parken kan beskrivas som både engelsk landskapspark, en park i industrialismens tecken samt fransk barockpark. I en intervju med dåvarande stadsträdgårdsmästaren Karl Tranvik säger han att en av de viktigaste uppgifterna med parkarbetet är att ”behålla den engelska stilen”¹². Samtidigt beskrivs i en annan artikel i samma tidning parken som utförd utefter fransk förebild, där det väster om parkens centrum finns en del som kan anses vara av friare engelsk stil¹³.

Sammanfattningsvis är det alltså inte en alltför kontroversiell slutsats att stadsparken är en blandning av olika stilideal och en fortsättning på de ideal om den allmänna, urbana parken som växte fram i Europa under 1800-talet.

Idag

Stadsparken har alltsedan den egentliga starten för drygt hundra år sedan varit en älskad plats för lundaborna. Det är en park dit man kan bege sig av många skäl. Barnen leker på stadens mest välbesökta lekplats¹⁴, joggare springer förbi, de något äldre spelar boule – och när mörkret lagt sig och änderna har somnat brukar jag själv bege mig dit för diverse ändamål.

I boken *Yrvaken Törnrosa* inleder kommundirektören Jan-Inge Ahlfrid i förorden med att beskriva stadsparken som lundabornas mest älskade park. Han beskriver parken som främst avsedd för invånarna, dit de vänder sig för ”rekreation, möten, fest och avkoppling”. Vidare

⁷ Blennow, 2009, s 256

⁸ Blennow, 2009, s 264

⁹ Blennow, 2009, s 254-265

¹⁰ Tidningen Arbetet, 7/8 1977, s 7

¹¹ Andersson och Cras, 1990, s 6

¹² Tidningen Arbetet, 1977, s 7

¹³ Tidningen Arbetet, 2/9 1988

¹⁴ Intervju med Lars Brobeck 2013-04-09 (minnesanteckningar)

beskriver han stadsparken som "(...) en bedagad skönhet, i stort behov av omvårdnad och modernisering. Parken är sliten och uppfyller inte de krav som ställs på en modern stadspark".¹⁵

Och stadsparken känns mycket riktigt som en bedagad skönhet, som likt en äldre dam ter sig allra vackrast i skymningen. Att parken är i behov av modernisering är en åsikt som kommundirektören delar med Lunds parkintendent Lars Brobeck. När jag intervjuar Lars om parkens brukande och förvaltning återkommer han vid flera tillfällen till den förnyelse och utbyggnad av stadsparken som har påbörjats. Emellertid verkar den tidigare nämnda viljan att inte förändra den historiska och nuvarande stadsparken genomsyra arbetet, bland annat med tanke på att merparten av förnyelsen sker utanför dagens park – i form av en utbyggnad som ökar den totala ytan med 32%.¹⁶

Under intervjun målar Lars Brobeck med ivrig hand upp bilden av stadsparken som något alldeles unikt i Lund – en park som står över de andra parkerna i staden. Den har en särskild roll i staden i att locka olika sorters människor – studenter, barn, pensionärer, turister... - till avslappnad samvaro och skapar en känsla av samhörighet och identitet, menar parkintendenten. Under samma intervju får jag reda på att parker i Lunds utkant kostar ungefär 2,50 kr per kvadratmeter att sköta under ett år, medan siffran för stadsparken är mellan 25 och 30 kr! Till denna kostnad kommer en underhållskostnad som bedöms öka de totala kostnaderna med 25%. Dessutom tillkommer kostnader för Valborgsfirandet som är drygt en miljon kronor per år, vilket motsvarar ungefär en femtedel av skötselkostnaderna för hela Lunds stadskärna! Dessa kostnader är en ytterligare indikation på vilken viktig roll stadsparken har i staden, och kommunen verkar inte ha någon större vilja att få ned dessa summor.¹⁷ Samtidigt är Stadsparken, och i synnerhet Valborgsfirandet, något som väcker ständig debatt hos lundaborna. I ett försök att åskådliggöra hur lokal media rapporterar om stadsparken ville jag få en bild av hur debatten artade sig genom att beräkna hur stor andel artiklar som behandlade varje nyhetsämne. I Lundasamlingen på stadsbiblioteket i Lund hittade jag 60 artiklar skrivna mellan år 2000 och 2005. Dessa lät jag utgöra ett slumpmässigt urval. Av dessa artiklar handlade 48% om diverse evenemang, såsom allsång och dans, 22% handlade om utbyggnad och modernisering, endast 10% handlade om Valborg samt 20% som handlade om andra saker. För år 2012 valde jag slumpmässigt ut 30 artiklar. Av dessa handlade 27% om evenemang, 7% om övrigt (inklusive utbyggnaden) och hela 66% om Valborg. Trots inre förändringar rörande vad som anses aktuellt i parken tycks samma saker återkomma: diverse evenemang, ett allt större intresse för Valborgsfirandet, utbyggnaden samt "övrigt" som främst behandlade vårtecken, relationer och dylikt.¹⁸

¹⁵ Alesmark mfl (2011), s 4

¹⁶ Intervju med Lars Brobeck 2013-04-09 (minnesanteckningar)

¹⁷ Intervju med Lars Brobeck 2013-04-09 (minnesanteckningar)

¹⁸ Mediesökning Lundasamlingen 2013-04-11

Introduktion till Green Space Awards

Green Space Awards är en organisation som vuxit fram i dessa tider då en allt större vikt tycks tillskrivas miljö och natur. Organisationen består av ca 25 fristående aktörer och intressenter i norden och har för avsikt att "utveckla och marknadsföra en kvalitetsordning för gröna områden i stadsmiljö". Organisationen delar ut utmärkelser till de parker som – efter inskickad ansökan och efterföljande bedömning - uppnår vissa kvalitetskrav på specifika områden. Juryn består av experter, fackmän och brukare¹⁹

Kvalitetskriterier

Juryn bedömer de parker vars ledning ansökt om utmärkelsen enligt ett protokoll. Detta protokoll har tre huvudgrupper i form av: Struktur och generella aspekter, funktionalitet och upplevelser samt förvaltning och organisation. Dessa huvudgrupper har därefter flera undergrupper, följt av exempel på underkriterier:

Struktur och generella aspekter
- Storlek, karaktär och placering; <i>har parken en passande storlek, karaktär och struktur med hänsyn till parkens funktion?</i>
- Tillgänglighet; <i>hur tillgänglig anses parken vara?</i>
Funktionalitet och upplevelser
- Rekreation och sociala aspekter; <i>hur påverkas parkens brukande av årstiderna? Hur bedöms utbudet av rekreativa faciliteter i fråga om parkens sociala och rekreativa funktioner?</i>
- Kultur och historia; <i>är kulturella och historiska aspekter beaktade i planer och dokument?</i>
- Natur och biodiversitet; <i>är biologisk mångfald och hållbarhet beaktade i planer och dokument?</i>
- Landskap med mera; <i>I vilken grad är landskapliga och estetiska aspekter prioriterade i planer och dylikt? Är parkens markbeläggning, redskap och faciliteter utförda i fina, solida och hållbara material?</i>
- Miljö och klimat; <i>hur bedöms parkens bidrag till lokal miljöanpassning vara?</i>

¹⁹ GSA, introduktion, (tillgänglig via <http://www.greenspaceaward.com/da-DK/Introduktion.aspx> 2013-04-18)

Förvaltning och organisation

- Styrning; *har parken en särskilt strategisk förvaltningsplan som fastställer mål, visioner och prioriteringar för området? Används brukarmedverkan i detta arbete?*

- Drift; *hur framstår besöksintensiteten i förhållande till önskade funktioner, faciliteter och karaktär?*

- Kommunikation och information; *hur bedöms information om parken inom själva parkområdet?*

Varje underkriterium bedöms och får därefter ett betyg mellan 1 och 5, där 1 är dåligt eller undermåligt och 5 är mycket bra.²⁰

Östra Anlæg – den första GSA-certifierade parken

Den första park i Norden som fick utmärkelsen - som enligt organisationens egen utsago är parkvärldens motsvarighet till restaurangvärldens Michelinstjärnor - var Östre Anlæg i Ålborg 2011²¹. I motiveringen sades: "*Østre Anlæg i Aalborg fremstår som en frodig og grøn oase centralt i byen. Parken har en klar sammenhæng med den omkringliggende by, hvor kirken er et markant pejlemærke.*

Østre Anlæg har en tydelig overordnet struktur med søen som et centralt element. I parken ligger også flere andre selvstændige og attraktive elementer, som er kædet elegant sammen, bl.a. rosenhaven, legepladserne og fitness-faciliteterne.

Østre Anlæg har mange mødesteder som virker attraktive for flere forskellige typer af brugere, børn, unge og ældre. Østre Anlæg virker robust og fremstår velplejet i alle detaljer.

Aalborg kommune har en løbende dialog med brugerne om parken og der er foretaget brugerundersøgelser. Brugerinddragelsen bidrager tydeligt til en aktiv park i øjenhøjde med brugerne. Samlet vurderes Østre Anlæg at være vel planlagt, har et højt plejeniveau og mange og varierede tilbud til brugere i alle aldre.

*Østre anlæg tildeles Nordic Green Space Award med en pointsum af 4,41 ud af 5 mulige. For at få tildelt Green Space Award skal parken minimum have 3.66 point.*²²

Tillsammans med beskrivna kvalitetskriterier borde ovanstående motivering utgöra en grund för följande undersökning om stadsparkens GSA-värdighet.

²⁰ GSA, kvalitetskriterier, (tillgänglig via <http://www.greenspaceaward.com/da-DK/Kvalitetskriterier.aspx> 2013-04-18)

²¹ <http://www.greenspaceaward.com/da-DK/Om-Green-Space-Award.aspx> (tillgänglig 2013-04-18)

²² GSA, utnämningar, (tillgänglig via <http://www.greenspaceaward.com/da-DK/Tildelte-Awards.aspx> 2013-04-09)

Stadsparkens kvaliteter utifrån GSA:s protokoll

Struktur och generella aspekter

Storlek, karaktär och placering

Har parken en passande storlek, karaktär och struktur med hänsyn till parkens funktion?

För att bedöma hur storlek, karaktär och struktur är till gagn eller hinder för parkens tänkta funktion är det väsentligt att först definiera och accentuera vilken parkens funktioner är. Som nämndes ovan är parkens lekplats stadens mest besökta. I samma stycke framkom det också att parken är en populär plats för andra aktiviteter såsom jogging och boule. I boken *Yrvaken Törnrosa* ges läsaren en bild som förstärker detta. I ett försök att fånga stadsparkens funktion och själ har Lundafotografen Per Lindström sammanfattat de viktigaste delarna i en bildberättelse. Denna bildberättelse består av delarna *Naturen, Motion, rörelse och snabba kast, Mötesplatser* samt *Små och större parkbesökare*.²³ Detta ger måhända en fingervisning om vilka funktioner som parken anses ha. Här bör kanske även evenemang som Valborgsfirandet, allsång och liknande nämnas som en egen kategori på grund av dess väsentlighet enligt tidningsundersökningen ovan.

Stadsparken har ju också en mer övergripande och svårdefinierbar roll som symbol för staden. Det är bland annat därför den pågående moderniseringen och utbyggnaden är så viktig – för att förstärka stadsparkens roll, uppfylla de krav som ställs på en modern stadspark och stärka dess symbolvärde.²⁴

Det kan vara svårt att med belägg utvärdera parkens storlek, karaktär och struktur utifrån nämnda funktioner. I artikeln *Association of Park Size, Distance, and Features With Physical Activity in Neighborhood Parks* berättar författarna att förhållandevis få undersökningar rörande korrelationen mellan fysisk aktivitet och storlek på parker har gjorts²⁵. I deras undersökning i samma artikel visar det sig också att parkernas storlek tycks ha liten inverkan på besöksfrekvensen. Bland annat påverkar antalet erbjudna aktiviteter i parken mer.²⁶ Samtidigt ter det sig självklart att parkens storlek i viss mån kan ha inverkan på dess attraktivitet. Under mina besök i parken har dock aldrig storleken, eller litenheten, varit ett bekymmer sett till de funktioner man ämnar nyttja. Emellertid bör här sägas att staden ständigt känns närvarande oberoende av var i parken man befinner sig. Bland annat hörs trafiken från Södra Vägen tydligt in i parken, ett faktum som också tas upp av kommunrepresentanten i deras GSA-värdering av parken²⁷.

²³ Alesmark mfl (2011), s 10-182

²⁴ Alesmark mfl (2011), s 4

²⁵ Kaczynski mfl (2008), s 2

²⁶ Kaczynski mfl (2008), s 1

²⁷ GSA-protokoll (2013-04-18)

I frågan om parkens struktur och placering känns korrelationen med funktionerna något starkare. Vad gäller strukturen tas en viktig aspekt upp i kommunens betygsättning utefter GSA-protokollet: Parkens historiska struktur (som kommunen ju har för avsikt att bevara) har ett stigsystem som sträcker sig från nordväst till sydöst. Idag rör sig dock besökarna i första hand från nordöst till väst, vilket innebär att det gamla stigsystemet tillsammans med vallen skapar ett slags barriär för det moderna rörelsemönstret.²⁸ Detta märks mycket tydligt när besökare rör sig genom parken – i synnerhet gällande besökare som ska till lekplatsen eller arenan och därför ofta tvingas korsa gräsmattor, staket eller vallen.

Den välbesökta lekplatsen och motionsaktiviteterna ger intrycket av att parken befinner sig på ett önskvärt avstånd från staden. I artikeln Stadsparkens gestaltning och bruk menar författarna att de viktigaste linjerna i parken bildar "ett kontinuerligt stråk" som kopplar parken till den närmaste omgivningen. Detta innebär, menar författarna, att parken är en genväg på samma gång som en besöksdestination.²⁹

Betyg: Utredningen ovan gör gällande att parken varken är för liten eller för stor, utan lagom. Avståndet från centrum och strukturen tycks ha en stor del i att parken är välbesökt, medan parkens historiska struktur försvårar rörelse genom parken. Parken har också få naturliga band med omkringliggande områden. Dessa strukturella nackdelar vägs i viss mån upp av parkens oklanderliga placering och rimliga storlek, varför betyget blir en trea.

Tillgänglighet

Hur tillgänglig anses parken vara?

Detta för oss osökt in på bedömningen av parkens tillgänglighet. Med ovanstående utsagor om parkens funktion som genväg och dess stora besöksfrekvens är det en logisk slutsats att parken kan anses ha en god tillgänglighet, trots invändningen rörande det historiska stigsystemets verkan som barriär.

Dock bör jag här påpeka att kopplingen mellan stadsparken och omkringliggande stråk i många fall är bristfällig. Entréerna som har förtydligats och gjorts större har i viss mån förminskat denna problematik³⁰, men alltjämt är intrycket att parken främst knyts an med Hardebergaspåret söderut och järnvägen norrut. För entréerna gäller dessutom att besökaren måste korsa besvärliga vägkorsningar för att nå in i parken.

I artikeln *The Contribution of local parks to neighbourhood social ties* ger artikelns författare ett annat perspektiv genom vilket det går att se på parkens tillgänglighet. Tecken på förfall, skräp och graffitti kan göra parker oattraktiva och ge ett farligt intryck, menar författaren. Detta kan medföra att människor slutar besöka parken i samma utsträckning, varför dessa

²⁸ Kommunens utvärdering, s 1

²⁹ Berg och Miller (1988), s 2

³⁰ Sydsvenskan (2007-11-15), (tillgänglig via <http://www.sydsvenskan.se/lund/stadsparken-i-lund-ska-bli-storre/> 2013-04-22)

tecken på förfall kan skapa ett annat slags barriär än tidigare behandlat. På samma gång kan motsatsen, det vill säga en välskött och ren park fungera som en besöksmagnet. Även diversifierad natur och olika rekreativmöjligheter kan ge upphov till parkens roll som detta.³¹ Vid applicering av dessa teorier på stadsparken finner jag att tillgängligheten även ur detta perspektiv får anses god, trots att parken ofta kallas en bedagad skönhet.

Betyg: *Likt i föregående betygsättning har de strukturella aspekterna en negativ inverkan även här. Med de nya entréerna och den goda skötselnivån kan tillgängligheten ändå sägas vara acceptabel. Tillgänglighet: Tre.*

Funktionalitet och upplevelser

Rekreation och sociala aspekter

Hur påverkas parkens brukande av årstiderna? Hur bedöms utbudet av rekreativa faciliteter i fråga om parkens sociala och rekreativa funktioner?

Utifrån de i lokalpressen studerade artiklarna ges intrycket att tydligt vårtecken är när stadsparken börjar vakna till liv och få besökare under våren. Detsamma gäller de evenemang som äger rum i stadsparken; de inleds med Valborgsfirandet och slutar med sommarens sista visafton. Årstidernas inverkan är med andra ord mycket stor, vilket dock kanske gäller för de flesta parker.

I och med ombyggnaden som inleddes i samband med hundraårsjubileumet togs kälkbacken bakom stadsparkskaféet bort³². Förr fanns det också en plats där det vintertid gick att ägna sig åt skridskoåkning – en möjlighet som inte finns längre³³. I övrigt finns det inga rekreativrelaterade faciliteter som går att nyttja året runt, förutom fågelvoljärerna och lekplatsen. Egna erfarenheter visar också på att underhållet av stigsystemet vintertid är klart undermåligt; vid snö och halka är det strängt taget ogörligt att ta sig genom parken.

Vad gäller rekreativa faciliteter finns de någorlunda väl dokumenterade tidigare i texten. Evenemang, fågelvoljärerna och lekplatsen är några av de iordningsställda faciliteter som finns att tillgå, medan många andra funktioner som kan tas i anspråk är av mer spontan art såsom lek på gräsplan eller utfordring av änder. I och med ombyggnaden kommer också nya faciliteter att berika parken. De nya faciliteterna består bland annat av en beachvolleybollplan, en utökad joggingslinga, dansbana och torg.³⁴

³¹ Kazmierczak (2013), s 3

³² Utvecklingsplan för stadsparken (2009), (tillgänglig via <http://www.lund.se/Global/F%C3%B6rvaltningar/Tekniska%20f%C3%B6rvaltningen/Parkochnaturkontoret/Stadsparken/Utvecklingsplan%20liten%20vers.pdf?epslanguage=sv> 2013-04-22)

³³ Alesmark (2011), s 232

³⁴ Utvecklingsplan för stadsparken (2009), s 31

Betyg: I föregående kapitel nämnde jag mängden faciliteters inverkan på en parks attraktionskraft. I stadsparken finns det många faciliteter som man kan knyta till rekreation och sociala ändamål – både i form av iordningsställda faciliteter och i form av ytor och rum som ger upphov till spontanitet. Vintertid är faciliteterna och funktionerna mycket få, vilket drar ned betyget. Med utvecklingsplanen i beaktande blir ändå betyget en fyra.

Kultur och historia

Är kulturella och historiska aspekter beaktade i planer och dokument?

I tidigare nämnda intervju med den före stadsträdgårdsmästaren Karl Tranvik berättar han att ett av de viktigaste målen med arbetet med parken är att bevara den engelska stilen³⁵. En liknande bild ges av parkintendent Lars Brobeck som menar att en del av de höga skötselkostnaderna kan motiveras med att det är viktigt att upprätthålla den historiska franska stilen i parkens centrum. Bland annat medför det att vissa gräsytor och häckar klipps varje vecka.³⁶ Därför kan det också förutsättas att dessa historiska aspekter finns beaktade i planer och dokument. I kommunens utvärdering av stadsparken efter GSA-protokollet menar man också att "stora delar av parken är av riksintresse för kulturmiljövården eller fornminne kopplat till stadsvallen"³⁷. När jag söker på fornminnen via Riksantikvarieämbetets hemsida får jag upp fyra träffar för stadsparken: en träff för stadsvallen, två för minnesmonument och ett för "kulturlager", vilket innebär att man kan räkna med att påträffa material från förhistorisk tid³⁸.

Att parken har ett historiskt värde känns med andra ord som ett berättigat påstående. Samtidigt bör påpekas att stadsparkens historia inte på något sätt är unik i jämförelse med många liknande parkers historia.

Vad gäller kulturella aspekter i form av konst och liknande, så är utbudet i stadsparken relativt fattigt. Det finns överraskande få offentliga konstverk i parken, och dess främsta värden har hela tiden legat i själva naturupplevelsen. Enligt Yrvaken Törnrosa finns endast fyra konstverk här: Lingmonumentet från 1939, Lekplatskulpturen "Tufsen" från 1952, Granitkvinnan "Pomona" från 1953 samt fem skulpterade stubbpallar från 2006.³⁹ Det förstnämnda konstverket – en hyllning till "gymnastikens fader" – visar det som Stadsparken kanske istället har kommit att inhysa: rörelse och aktivitet

Betyg: De historiska aspekterna är väldokumenterade och varsamt behandlade. Utöver de rent designrelaterade historiska lämningarna (stigsystemet, franska stilen etc) så härbergerar parken en mer svårdefinierbar nutidshistoria som till stora delar inte är

³⁵ Tidningen Arbetet, 1977, s 7

³⁶ Intervju med Lars Brobeck 2013-04-09 (minnesanteckningar)

³⁷ GSA-protokoll (2013-04-18)

³⁸ Riksantikvarieämbetet, sökord: Stadsparken, (tillgänglig via <http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html> 2013-04-23)

³⁹ Alesmark mfl (2011), s 228

dokumenterad, men som känns när man besöker parken. Denna känsla smittar också av sig på det kulturella – för visst är väl spontanitet och motion också en form av kultur? Det mer finkulturella lyser med sin frånvaro, men det sammanlagda betyget blir trots det fyra.

Natur och biodiversitet

Är biologisk mångfald och hållbarhet beaktade i planer och dokument?

I en sammanställning av IFPRA (International Federation of Parks and Recreation) beskrivs biodiversiteten som en av de viktigaste fördelarna med den urbana parken. På grund av att dessa parker, tex stadsparken, ofta har en mångfald av arter och gamla träd fyller de en väldigt viktig funktion i stadsmiljön. Detta styrks av deras undersökning av forskning på området som pekar på att parker har större artrikedom än andra gröna områden i stadsmiljön, som bland annat trädgårdar och woodlands.⁴⁰

Biodiversitet, eller biologisk mångfald har ju blivit något av ett modeord som man ofta nämner av ren slentrian. Men vad är egentligen biologisk mångfald? Enligt Nationalencyklopedin måste ordet preciseras för att få substans – till geografiskt område, men också till nivå; om mångfalden studeras ur ekosystem, arter eller variation inom arter etc. Vid bedömning av artrikedom kan man därför behöva analysera flera faktorer, såsom lignosernas ålder, hur gammal platsen är, hur pass mycket dött växtmaterial där finns samt antalet lignoser.⁴¹

Med bakgrund av ovanstående skulle det således bli en grannliga uppgift att utföra en fullständig analys av hur pass välutvecklad parkens biologiska mångfald är – och att jämföra den med liknande parker skulle i princip vara ogörligt, då det inte tycks finnas några standardiserade mått för en sådan analys. Med detta sagt är det dock fortfarande fullt möjligt att beskriva stadsparkens biologiska mångfald, och arbete med detsamma, ur ett mer övergripande perspektiv.

I GSA-protokollet för bedömning av stadsparken får den biologiska mångfalden mycket höga betyg. Bland annat framkommer det att parken är ett Natura 2000-område (Europeiskt nätverk för att bevara miljömässigt viktiga områden. I Sverige finns ca 3500 sådana⁴²) och anses ha stora miljömässiga värden. Detta har framför allt att göra med att det finns över 650 träd och en bra bit över hundra olika arter. Många gamla träd har också lett till att parken innehar flertalet sällsynta insekter, där den mest kända är hålträdsklokryparen. Denne sägs vara den utlösande faktorn till att parken klassas som Natura 2000-område.⁴³ I intervjun med Lars Brobeck nämner han också det medvetna arbetet med att värna den

⁴⁰Konijnendijk mfl (2013), s 24, (tillgänglig via <http://www.ifpra.org/images/park-benefits.pdf> 2013-04-27)

⁴¹Nationalencyklopedin, sökord: Biologisk mångfald, (tillgänglig via <http://www.ne.se/biologisk-m%C3%A5ngfald> 2013-04-27)

⁴²Naturvårdsverket, om Natura 2000, (tillgänglig via <http://www.naturvardsverket.se/natura2000> 2013-04-27)

⁴³Lunds kommun, information om stadsparken, (tillgänglig via <http://www.lund.se/Medborgare/Bygga-bo--miljo/Parker-och-natur/Parker-i-Lund/1-Stadsparken/Stadsparkens-vaxter-och-djur/> 2013-04-27)

biologiska mångfalden genom att exempelvis låta döda stubbar stå kvar, se till att hålträdklokryparen trivs och att ha så kallade evighetsträd i parken⁴⁴.

Betyg: Stadsparken har en viktig roll som en biodivers plats i staden. Den gamla växligheten och det medvetna arbetet med biodiversiteten ger ett högt betyg i form av en fyra.

Landskap mm

I vilken grad är landskapliga och estetiska aspekter prioriterade i planer och dylikt? Är parkens markbeläggning, redskap och faciliteter utförda i fina, solida och hållbara material?

Den första delen av denna frågeställning känns starkt knuten till de tidigare avhandlade ämnena om struktur, karaktär och tillgänglighet. I samband med att de frågorna besvarades framkom bland annat att den historiska strukturen som finns i parken inte passar in med nutidens rörelsemönster samt att kopplingen mellan omkringliggande områden och stadsparken inte är föredömlig, varför tillgängligheten ansågs något bristfällig. Vad som tilläggas bör är att den omfattande utbyggnaden av stadsparken har stora estetiska ambitioner, något som också nämns i GSA-protokollet. Detta är ett högprofilerat projekt, där estetisk och design ska samspela med funktion på ett sätt som ska göra hela området mer attraktivt. Utvecklingsplanen är gjord av Ulf Nordfjell och tycks mycket genomarbetad och påkostad.⁴⁵

På uppdrag av Tekniska förvaltningen utförde jag sommaren 2013 en inventering av de möbler som finns utplacerade i stadsparken, vilket innefattar parksoffor, bänkar, bord, papperskorgar, hundlatriner och cykelställ. Min inventering visade på blandade resultat. Vad gäller parksofforna är en stor majoritet av samma goda kvalitet och sort, vilket ger ett enhetligt och elegant intryck. Vad gäller papperskorgar och hundlatriner var utbudet stort, fast kvalitet och sort var varierande vid tiden för inventeringen. Överlag höll möblerna hög klass i jämförelse med hur situationen är i resten av staden, även om intrycket inte var överväldigande. En del tycktes gamla och slitna. Ett liknande intryck får jag av markbeläggningen och övriga faciliteter i form av lekplatsen, staketet runt fågeldammen, fågelvoljärerna och stora scenen. Fågelvoljärerna håller hög klass och är väl underhållna, medan staketet runt fågeldammen, lekplatsen och stora scenen förvisso ger ett någorlunda genuint och påkostat intryck men i övrigt förstärker bilden av stadsparken som en bedagad skönhet. Markbeläggningen utgörs genomgående av breda grusgångar, vilket är vanligt för denna typ av parker. Grusgångarna är fullt funktionsdugliga och dess bredd och längd gör dem till ett positivt inslag i parkens estetik.

⁴⁴ Intervju med Lars Brobeck 2013-04-09 (minnesanteckningar)

⁴⁵ Lunds kommun, utvecklingsplan för stadsparken, (tillgänglig via <http://www.lund.se/Global/F%C3%B6rvaltningar/Tekniska%20f%C3%B6rvaltningen/Parkochnaturkontoret/Stadsparken/Utvecklingsplan%20liten%20vers.pdf> 2013-04-27)

Betyg: Faciliteterna består till stora delar av påkostade material och är gedigna. Det finns dock undantag i form av bland annat opassande papperskorgar och slitna bänkar. Estetiska och landskapsliga aspekter finns väl uttalade i utvecklingsplanen för parken. Samtidigt bör de tidigare invändningarna rörande struktur och tillgänglighet beaktas även här; i dagsläget finns det som sagt brister i parkens anknytning till dess närhet. Den sammanlagda bilden är med andra ord något splittrad, med lovande framtidsplaner och i många fall stilfulla materialval å ena sidan och slitna faciliteter och ålderstigen struktur å andra sidan. Betyg: tre.

Miljö och klimat

Hur bedöms parkens bidrag till lokal miljöanpassning vara?

De miljöhot som finns i dagens urbana samhällen är välkända och väldokumenterade. Dessa hot innefattar som bekant bland annat uppvärmning, farliga partiklar och koldioxidutsläpp. Det finns flera studier som styrker den allom bekanta tesen att vegetation har en negativ inverkan på dessa miljöhot och således behövs i allt större omfattning för att bana väg för ett hållbart samhälle. Många av dessa undersökningar handlar dock om utbredning och mängd av träd och tar fysiska och biologiska modeller i beaktande såsom blomningssäsonger och meteorologi, menar man i IFPRA:s sammanställning. Vidare beskriver man att vegetation i viss mån kan ha negativ inverkan på miljön i form av bland annat allergener. De studier man hänvisar till anses dock vara baserade på något mindre tillförlitliga källor.⁴⁶ Vad gäller forskning kring hur parker påverkar miljön är den inte särskilt utbredd i dagsläget. Det känns dock inte som ett alltför djärvt antagande att även stadsparken har en positiv inverkan på miljön genom att till exempel absorbera luftföroreningar och farliga partiklar.

Arbetet i parken sker via entreprenad. Vid kommunens upphandling ställs krav på att entreprenören har kvalitets- och miljöcertifikat ISO 9001 och ISO 14001, vilket garanterar att företaget utför sitt arbete utefter gällande miljö- och kvalitetskrav⁴⁷. I övrigt verkar det dock inte finnas några konkreta planer eller handlingar rörande parkens – och därmed parkarbetets – inverkan på miljön, bortsett från att kommunen har en utvecklad policy rörande kemikalieanvändning, återvinning, avfallshantering och dylikt⁴⁸.

Betyg: Parkens bidrag till lokal miljöanpassning är en tämligen öppen fråga. Den kan dels handla om hur arbetet i parken påverkar stadens miljö positivt (eller negativt), dels kan den handla om hur parken i generella ordalag bidrar till att skapa en bättre miljö. Den överskådliga bild som jag har valt att förmedla bekräftar det redan kända faktumet att parker har en god inverkan på miljön. Min framställning visar också att det miljömässiga arbetet i parken inte håller särskilt hög profil, utan snarare håller sig till de tämligen

⁴⁶ Konijnendijk mfl (2013), s 31, (tillgänglig via <http://www.ifpra.org/images/park-benefits.pdf> 2013-04-27)

⁴⁷ Handlingar rörande upphandling av skötselarbete i stadsparken

⁴⁸ GSA-protokoll (2013-04-18)

medgivande lagar och restriktioner som redan finns. Här finns utrymme för parkens förvaltning att ligga i framkant och föregå med ännu godare exempel. Betyg: tre.

Förvaltning och organisation

Styrning

Har parken en särskilt strategisk förvaltningsplan som fastställer mål, visioner och prioriteringar för området? Används brukarmedverkan i detta arbete?

Det finns både utvecklings- och skötselplan som är ganska välutvecklade⁴⁹. Till detta kan också adderas tidigare nämnda utvecklingsplan som tagits fram av bland andra Ulf Nordfjell. I frågan bedöms vidare inte kvaliteten på dessa planer.

När det gäller brukarmedverkan är det sämre ställt, då sådan sker mycket sällan. Brukarmedverkan är annars en företeelse som ofta beskrivs som något mycket positivt. I IFPRA:s sammanställning beskrivs också parken som en plats som inte bara ger upphov till rekreation, utan även en plats som kan ge upphov till sammanhållning och känsla av tillhörighet⁵⁰. Brukarmedverkan borde kunna medföra detta.

En faktor som sägs ha positiv inverkan till brukarmedverkan är att grönområdet ligger nära potentiella brukares fastigheter. En annan faktor är att brukarna vill förbättra sin närmiljö. Arbetet som en brukare företar sig kan också vara en symbolisk handling; ett sätt att förhålla sig till en plats och dess historia.⁵¹ Som tidigare anført är stadsparken en plats som engagerar lokalbefolkningen. Dessutom är parken belägen alldeles intill folkrika bostadsområden. Med detta i åtanke borde det finnas goda förutsättningar för brukarmedverkan – en möjlighet som idag tycks förbises. Samma tendenser finns rörande besökarnas inverkan på parkens nuvarande utformning och framtid. Det finns till exempel inga tillgängliga undersökningar om vad besökarna tycker om parken – eller ens hur många som besöker den⁵².

Betyg: Vad gäller skötsel- och utvecklingsplan finns inga större brister. Styrningen tycks överlag bedrivas på ett korrekt och gediget sätt. Däremot finns inga tecken på brukarmedverkan alls, och generellt verkar det som att befolkningen har väldigt lite att säga till om. Det finns heller ingen ordenlig besöksstatistik – och hur tycker egentligen befolkningen att parken ska utvecklas? Och vad tycker man om Valborg egentligen? Betyg blir en tvåa.

⁴⁹ Handlingar rörande upphandling av skötselarbete i stadsparken

⁵⁰ Konijnendijk mfl (2013), s 14, (tillgänglig via <http://www.ifpra.org/images/park-benefits.pdf> 2013-04-27)

⁵¹ Delshammar (2005), s 130, (tillgänglig via <http://pub.epsilon.slu.se/975/1/Slutversion.pdf> 2013-04-27)

⁵² Intervju med Lars Brobeck 2013-04-09 (minnesanteckningar)

Drift

Hur framstår besöksintensiteten i förhållande till önskade funktioner, faciliteter och karaktär?

Parken har en hög skötselnivå, vilket ovan anförda fakta om skötselkostnad per kvadratmeter och entreprenörens kvalitetskrav antyder. Dessutom har parken en egen skötselgrupp som har just detta begränsade område som sin huvuduppgift, vilket inte finns i andra delar av staden⁵³. Det syns också att parken klarar den belastning som besöksintensiteten medför på ett bra sätt. För det mesta ger parken ett rent och välskött intryck. Tidigare nämnda möbler som kan te sig något slitna bekräftar dock att besöksintensiteten stundtals är mycket hög.

Betyg: Hög besöksintensitet motsvaras av höga skötselkostnader på ett rimligt sätt. Betyg: fyra.

Kommunikation och information

Hur bedöms information om parken inom själva parkområdet?

Med denna fråga i åtanke begav jag mig ned till stadsparken för att göra en egen bedömning – och resultatet var inget vidare. Trots den rika historia som finns, den höga besöksintensiteten och symboliskt viktiga roll som parken har lyser informationen med sin frånvaro. Det finns uppenbarligen en hel del information om parken på kommunens hemsida och i böcker⁵⁴. De många aktiviteterna och besökarna tyder ju också på att information förmedlas. Under mitt parkbesök finner jag dock inte en enda tydlig skylt som berättar något om parkens historia, om biodiversiteten eller om fåglarna i dammen. Inte heller i utvecklingsplanen tycks det förekomma tankar kring att förbättra informationsutbudet. Detta påpekas också i utvärderingen av parken i GSA-protokollet, där svaret på frågan hur förmedling av parken i själva parken värderas: ”Information finns inte”.

Betyg: Trots att information finns på kommunens hemsida, och i broschyrer och böcker, kan kommunikationen och informationen överlag beskrivas som mycket svag på grund av att informationen är svårtillgänglig och inte finns i parken. Betyg: två.

⁵³ Handlingar rörande upphandling av skötselarbete i stadsparken

⁵⁴ Lunds kommun, information om stadsparken, (tillgänglig via <http://www.lund.se/Medborgare/Bygga-bo--miljo/Parker-och-natur/Parker-i-Lund/1-Stadsparken/> 2013-04-09)

Avslutning

Betygsammanställning

En sammanställning av de betyg som jag har satt på parken utifrån ovanstående avsnitt ger följande resultat:

Storlek, karaktär och placering: 3; bra placering och storlek, åldersdigen struktur och få kopplingar med omgivningen
Tillgänglighet: 3; svårtillgänglig från flera håll pga dess struktur, dock vissa förbättringar på senare tid
Rekreation och sociala aktiviteter: 4; populärt utflyktsmål med många spontana aktiviteter såväl som anordnade arrangemang
Kultur och historia: 4; mycket tätt förknippad med Lund och dess nutidshistoria, dock inte unik i sitt slag
Natur och biodiversitet: 4; många olika växt- och djurarter, med vilka det sker ett medvetet arbete
Landskap mm: 3; inte så väl anknuten till omgivningen och varierande i materialval
Klimat och miljö: 3; inget exceptionellt, fyller den roll som de flesta urbana parker av liknande storlek gör
Styrning: 2; arbetet bedrivs på ett traditionellt sätt utan brukarinverkan och liknande
Drift: 4; besöksintensiteten motsvarar skötselkostnaderna på ett rimligt sätt
Kommunikation och information: 2; finns i princip inte alls i parken, dock välfungerande hemsida och välbesökta evenemang

Diskussion

Mitt mål var att ge en förenklad bild av stadsparkens kvaliteter utifrån GSAs kvalitetskriterier och att därigenom undersöka vilka möjligheter som finns för parken att bli certifierad. Min begränsade undersökning visar att stadsparken i dagsläget är en bit ifrån certifiering. Genomsnittet för de undersökta frågorna ovan blir 3,20. Detta kan sättas i paritet till GSA-certifierade Östra Anlaeg som fick 4,41 och certifieringsgränsen som beräknas ligga på 3,66. Här bör dock göras ett påpekande: I en utförlig GSA-bedömning så beräknas ett vägt genomsnitt då alla punkter inte bedöms som lika betydelsefulla. Vidare är en utförlig undersökning, som tidigare nämnts, större än den som jag har utfört här.

Trots att mina bedömningar till stora delar är skapade utifrån en väl avvägd blandning av erfarenhet och noga utvald litteratur bör det påpekas att den sortens bedömningar som ovan har tagits vid lätt får en större, eller förhoppningsvis mindre, dos av subjektivitet – i synnerhet när det gäller kvalitativa studier.⁵⁵ Detta är viktigt att ha i åtanke när jag besvarar frågan om huruvida stadsparken skulle kunna nå upp till GSA:s krav eller inte. Tillsammans med föregående stycke skulle jag därför inte med alltför stor säkerhet kunna ge ett svar på huruvida parken i nuläget når upp till – eller genom vissa förändringar i framtiden skulle kunna nå – GSA:s krav. Som tidigare nämnts är istället detta arbete att betraktas som en nätt fingervisning i frågan, och kanske framför allt ett välstrukturerat sätt att visa på hur man kan undersöka en park utifrån ett mer strikt hållet arbetssätt än vad som, till synes, vanligen förekommer inom studiet av landskapsarkitektur.

Om jag ändå skulle drista mig till att svara på frågan om hur det av mig förenklade GSA-protokollet i sin helhet förhåller sig till stadsparken, så kan man redan utifrån betygssnittet ovan se att stadsparken i dagsläget inte når upp till de krav som ställs. Framför allt är det punkterna *styrning* samt *kommunikation och information* som drar ned betygssnittet, men det finns även alltför många teorier för att stadsparken ska nå upp till ett GSA-värdigt snitt. I och med parkens ombyggnation kommer med största sannolikhet några av de negativa saker jag har tagit upp att försvinna. Bland annat kommer parken på vissa ställen knytas ihop bättre med omgivningen och materialvalen kommer att vara av mer exklusiv art. Samtidigt har parkens framtid beaktats i min betygssättning, varför det inte torde ha någon inverkan.

Sammanfattningsvis kan slutsatsen dras att stadsparken inte är och troligen inte kommer att bli GSA-värdig. Med detta sagt bör dock också sägas att parken har fantastiska kvaliteter och på de allra flesta sätt är en mycket bra park.

Om stadsparken ändå skulle förbättras skulle man utifrån min undersökning kunna peka på några särskilda områden där förbättring av olika slag skulle vara önskvärt. Som framkommit finns det både små och mer omfattande problem som skulle behöva lösas för att stärka parkens kvaliteter. De områden där det kan anses mest angeläget med förbättringar är de som har fått lägst betyg – i detta fall styrning samt information och kommunikation. Dessa två områden är speciellt intressanta då det krävs relativt enkla åtgärder för kvalitetsökning. Till exempel skulle ökad brukarmedverkan både vara önskvärt och fullt brukligt. Vidare skulle information i form av skyltar i parken som berättar om den och dess historia troligen vara både välkommet och enkelt ordnat.

Under mitt arbete har jag också stött på andra svagheter som lätt skulle kunna åtgärdas. Bland annat skulle mer enhetliga materialval framför allt vad gäller parkens möbler ge ett mer gediget intryck. Vintertid utnyttjas inte parkens potential då det i princip endast är Mejeriet som har aktiviteter. Det skulle mycket väl finnas utrymme för t ex en skridskobana,

⁵⁵ Wiedersheim-Paul och Eriksson (2011), s 87

eller åtminstone välsandade vägar som gör det möjligt till spontana aktiviteter. Vad gäller områden som tillgänglighet och struktur är dessa något för omfattande för effektiva åtgärder, och på samma gång så finns det ju trots allt ett betydande egenvärde i att behålla parken på det sättet som den varit i drygt hundra år.

Ger protokollet en tillräckligt bra bild av parken?

En fråga som kan vara av intresse såhär efter utförd undersökning är om protokollet verkligen ger en tillräckligt bra bild av parken. Detta är i synnerhet intressant för att kunna diskutera GSA-bedömningens legitimitet.

När det gäller bedömning av parkers kvaliteter tycks de flesta i allmänhet utgå ifrån hur parken ser ut och fungerar. I många frågor i min undersökning får emellertid dokument och planer kring parken stort utrymme. En befogad fråga är varför så är fallet. I stadsparkens fall tycks det ha en något negativ – dock inte avgörande – faktor på den totala bedömningen.

I övrigt finner jag att protokollet ger en balanserad bild av parken som helhet. Samtidigt kan man fråga sig om inte vissa faktorer borde anses som mer viktiga än andra. I stadsparken finns det vissa kvaliteter som är av synnerligt väsentlig och genomsyrande art. Här tänker jag i första hand på parkens symboliska värde för staden och i andra hand på parkens kulturhistoria och många användningsområden; här sticker parken ut på ett sätt som jag misstänker att få andra parker i regionen gör. Å andra sidan är både mitt bedömningsunderlag och dess förlaga ämnade att ge just en enhetlig bild av helhetsintrycket, varför ett sådant resonemang kanske faller.

Min undersökning

Frågan ovan – om bilden av parken som undersökningen ger - bör också sättas i relation till min undersökning, som ju har en förändrad version av GSA-protokollet som grund. I mitt arbete har jag, som tidigare beskrivet, valt att minska ned antalet frågor tämligen drastiskt. På de utvalda frågorna, som ger en förenklad men riktig bild av det ursprungliga protokollet, har jag sedan svarat mer utförligt än vad man gör i en verklig undersökning av detta slag.

Fördelarna med mitt sätt att jobba är många. Bland annat har ett antal exkursioner till stadsparken tillsammans med både breda och djupa litteraturstudier utvecklat min egen förmåga att se på kvalitetsbedömning av parker. Även för arbetet har det naturligtvis varit positivt då det gett svaren en mer mångfacetterad och givande karaktär än vad som varit fallet vid en officiell undersökning utefter GSA-protokollet. Att antalet frågor har minskats ned har också gjort undersökningen mer överskådlig och lättförståelig i och med att det således har funnits både mer plats och tid för att förklara bedömningarna. Samtidigt hade det på intet sätt varit obefogat att eftersträva en större likhet med originalet för att kunna ge en mer exakt och fullständig bild av parkens kvaliteter i detta sammanhang.

Ett annat tänkbart sätt att arbeta skulle kunna vara att utgå från originalprotokollet och att sedan försöka hitta kvantitativa mått genom vilka man skulle kunna ha fått fram tal och mer distinkta förhållanden som ger en bild av parkens kvaliteter. Det skulle dock kräva ett statistiskt underlag, till exempel rörande antalet besökare, som i aktuellt fall inte fanns. Det skulle dock kunna ses som ett förslag på framtida utveckling av GSA-protokollet eller fördjupning i ämnet – att hitta mer kvantitativa mått för kvalitetsbedömning för att kunna ge en än mer objektiv bild av parkers kvaliteter.

Källförteckning

Otryckta källor

Brobeck, Lars, parkintendent, intervju 2013-04-09 (minnesanteckningar)

GSA-protokoll för stadsparken i Lund tillhandahållet 2013-04-18

GSA-test och –protokoll, utvärdering tillhandahållet 2013-04-18

Lundasamlingen, mediesökning 2013-04-11

Bildkällor

Framsidas bild: Stadsparkens franska del, Wikipedia, (tillgänglig via http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Stadsparken_i_Lund-1.jpg 2013-05-13)

Elektroniska källor

Delshammar, Tim (2005) Kommunal parkverksamhet med brukarmedverkan (tillgänglig via <http://pub.epsilon.slu.se/975/1/Slutversion.pdf> 2013-04-27)

GSAs hemsida, introduktion (2013)(tillgänglig via <http://www.greenspaceaward.com/da-DK/Introduktion.aspx> 2013-04-18)

GSAs hemsida, kvalitetskriterier (2013) (tillgänglig via <http://www.greenspaceaward.com/da-DK/Kvalitetskriterier.aspx> 2013-04-18)

GSAs hemsida, information (2013) (tillgänglig via <http://www.greenspaceaward.com/da-DK/Om-Green-Space-Award.aspx> 2013-04-18)

GSAs hemsida, tidigare utmärkelser (2013) (tillgänglig via <http://www.greenspaceaward.com/da-DK/Tildelte-Awards.aspx> 2013-04-18)

GSAs hemsida, poängsystem (2013) (tillgänglig via <http://www.greenspaceaward.com/da-DK/Kvalitetskriterier/Pointsystemet.aspx> 2013-04-27)

Kaczynski, Andrew, Potwarka, Luke och Saelens, Brian (2008) Association of Park Size, Distance, and Features With Physical Activity in Neighborhood Parks, *Am J Public Health. Augusti 2008, s 1451–1456* (tillgänglig via <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2446450/> 2013-05-13)

Kaźmierczak, Aleksandra (2012) The contribution of local parks to neighbourhood social ties, *Landscape and urban planning, upplaga 109, Januari 2013, s 31–44* (tillgänglig via <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0169204612001569> 2013-05-13)

Konijnendijk, Cecil (red) (2013) Benefits of Urban Parks (tillgänglig via <http://www.ifpra.org/images/park-benefits.pdf> 2013-04-27)

Lunds kommun, utvecklingsplan (2013) (tillgänglig via <http://www.lund.se/Global/F%C3%B6rvaltningar/Tekniska%20f%C3%B6rvaltningen/Parkochnaturkontoret/Stadsparken/Utvecklingsplan%20liten%20vers.pdf?epslanguage=sv> 2013-04-22)

Lunds kommun, information om stadsparken (tillgänglig via <http://www.lund.se/Medborgare/Bygga-bo--miljo/Parker-och-natur/Parker-i-Lund/1-Stadsparken/Stadsparkens-vaxter-och-djur/> 2013-04-27)

Nationalencyklopedin, sökord: biologisk mångfald (tillgänglig via <http://www.ne.se/biologisk-m%C3%A5ngfald> 2013-04-27)

Naturvårdsverket, om Natura 2000 (2013) (tillgänglig via <http://www.naturvardsverket.se/natura2000> 2013-04-27)

Riksantikvarieämbetet, sökord: Stadsparken, (tillgänglig via <http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html> 2013-04-23)

Sydsvenskan (2007-11-15) (tillgänglig via <http://www.sydsvenskan.se/lund/stadsparken-i-lund-ska-bli-storre/> 2013-04-22)

Tryckta källor

Anbud "Skötselintraprenad 2013", tillhandahållet genom Lars Brobeck 2013-04-09

Litteraturförteckning

Alesmark, Caroline, Lindström, Per, Olsson, Titti och Wahlöö, Clas (2011) Yrvaken Törnrosa – stadsparken i Lund hundra år, Lund: Bild & Media AB

Andersson, Anna-Maria och Cras, Inga-Lill (1990), Lunds stadspark – en guide till parkens historia och växter, (förlag och utgivningsort okända)

Blennow, Anna-Maria (2009), Europas trädgårdar – från antiken till nutiden, Lund: Bokförlaget Signum

Larsson, Anna (2/9 1988) En vandring i parken, Arbetet (okänd sida)

Schrewelius, Bodil (7/8 1977) I år firar stadsparken i Lund 70-årsjubileum, Arbetet, s 7

Wiedersheim-Paul, Finn och Eriksson, Lars Torsten (2011) Att utreda, forska och rapportera, Malmö: Liber AB